

22.04.2022

23 Aprel - "Ümumdünya Kitab və Müəlliflik Hüququ Günü" münasibətilə keçirilən
"Qədim mətnlər və klassik mənbələr erməniçilik saxtakarlıqlarını və uydurmalarını ifşa edir və ya Azərbaycan torpaqlarına hay iddialarının davam etdirilməsi haqqında"

K.İmanov

Əqli Mülkiyyət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri

Giriş sözü

I.

Hörmətli dostlar, qonaqlar, media iştirakçıları!

Hamınızı salamlayır və uğurlar arzulayıram!

Ənənəvi olaraq Ümumdünya Kitab və Müəlliflik Hüququ Gününe həsr olunan konfransımız «Qədim mətnlər və klassik mənbələr erməniçilik uydurmalarını ifşa edir...» devizi altında keçirilir. Hər il aprelin 23-də bu günü qeyd edərkən, biz kitabların – bəşəriyyətin ən gözəl ixtirasının sehri qüvvəsini və onların yaradıcılarının – bilik xalqlərinin müəllif hüquqlarını tanınmasını təsdiqləyirik. Məhz kitablar və əsər müəllifləri keçmişlə gələcək arasında əlaqəni formalaşdırır, nəsillər və mədəniyyətlər arasında körpülər qurur, məkan və zaman çərçivələrindən kənarıda ideya mübadiləsini təmin edir. 23 aprel tarixini qeyd edərkən, biz ideya və biliklərin yayıcılarına – naşirlərə, kitab ticarətçilərinə və kitabxanalara da lazımi qiymət veririk.

Lakin o da bir həqiqətdir ki, tarixə aid yalanlarla dolu müasir erməni müəlliflərinin kitabları çoxsaylı olaraq, bir-birinə istinadən, həqiqətə uyğun olmayan «faktları» tirajlayır və bununla «ermənisayağı mənbə», yəni «dəlillər» sistemi yaratmaqdadır.

Dediklərim istər hay-erməni tərəfindən keçmişdə yazılan, istərsə də müasir müəlliflərinin əksəriyyətinə aiddir.

O ki qaldı böyük həvəslə istinad edilən qədim erməni mətnlərinə, onların əlyazmaları, orijinaları adətən tapılmır yaxud qat-qat sonrakı köçürmələr şəklində əksini tapmış olur. Bunların kökündə erməniçilik saxtakarlığı dayanır. **Lakin məşhur Servantes demişkən, «Don bəzəyər də, ifşa edər də».**

Odur ki, mütəmadi olaraq, 23 aprele aid keçirilən konfranslarda bizim məqsədimiz hay-erməni saxtakarlıqlarını və uydurmalarını qədim mətnlərə və klassik mənbələrə söykənərək, ifşa etməkdir. Ümidvaram ki, bu konfrans erməni mifomaniyasını tarixi sübutlarla, elmi dəlillərlə və danılmaz faktlarla ifşa etmək missiyasının davamıdır. Çünki erməniçilik "Azərbaycan mədəni ənənələrinin mənimsənilməsi erməni ənənəsi" ilə yanaşı, folklor yaradıcılığının bir növünə - mif yaradıcılığına çox meyillidir. Ermənilərin bu meyli həqiqətən də "milli istedadıdır", istər "böyük Ermənistan", istər "Cənubi Qafqazda erməni avtohtonluğu", yaxud "yenilməz erməni ordusu", istərsə də "sivilizasiyanın

erməni ilk ocağı” haqqında miflər, “erməni soyqırımı”, yaxud Azərbaycanda ermənilərin hüquqlarının pozulması haqqında miflər olsun. Və əlbəttə ki, bu, Cənubi Qafqazın, ilk növbədə Azərbaycanın bütün mədəni irsinin “ağıllı ermənilər”dən başladığı barədə mifdir.

Bu mifologiya “böyük torpaqlar” stereotipini və qonşulara qarşı ərazi iddialarını bir-birinə bağlayır, məhz bu mifologiya qonşuların mədəni irsinin mənimsənilməsinə “təbiilik” məqsədi güdür, hətta “legitimlik” gətirməyə yönəlir. Nəhayət, məhz bu mifologiya erməni siyasətçilərinin, dövlət xadimlərinin, alimlərinin, hətta kütlənin dünyagörüşünü və əxlaqını müəyyən edir. Ermənilərin “müstəsnalığı” haqqında yaratdıqları mif, xarici aləmə yönəldilmiş “əzabkeşlik” uydurması erməni düşüncəsində xüsusi ambisiya və iddialar yaradaraq, hayların təbii olan adilik rolunu hər cür aradan götürməyə çalışır, ermənilərin “xüsusi missiya”sını irəli sürür və bununla beynəlxalq hüququn müasir sülh quruculuğunun təməl daşı kimi tanınmasına mane olur.

Və şübhəsiz ki, sadalanan amillər müasir erməni identikliyi formalaşdırır.

Tədqiqatların göstərdiyi kimi, erməni identikliyi neqativ sxem əsasında qurulur, digərlərinin identikliyi inkar edir, onlara qarşı çıxış edir. Və buna xidmət edən isə qeyd etdiyimiz erməni mifologiyasıdır, yalanlar, saxtakarlıqlar, uydurmalar və feyklərdir.

Erməni miflərini saymaqla qurtarmaz. Onların hamısı məqsəd quruluşuna və praktiki təyinatına görə birləşərək, **siyasi mifologiya** kateqoriyasına aid olunur və erməni etnik aləminin mənzərəsinin bir hissəsinə çevrilir.

Bir neçə müasir politoloqların, o cümlədən S.B.Luryenin araşdırmalarına əsasən, digər xalqlardan fərqli olaraq, erməni siyasi düşüncəsinin xüsusiyyəti geosiyasi xarakter daşıyaraq, ermənilərin yaşadığı yerlər əsasında müəyyən coğrafi xəritə qurmaq və yaşadığı yerləri özləri üçün növbəti “Ermənistan” adlandırmaqdan ibarətdir.

Lakin erməniçilik mifomaniyası bununla bitmir. Erməniçiliyin sifarişi ilə muzzdlu xarici müəlliflər tərəfindən yazılan çoxlu sayda “əsərlər” riyakarlığa əsaslanaraq, tarixi saxtalaşdırmağa yol açır, dərc olunan kitab və məqalələrə çevrilərək, dünyaya yalan toxumu səpir, beynəlxalq ictimai rəyi çaşdıraraq, uydurmaları qəbul etmək qarşısında qoyur. Çünki bəllidir ki, “bəziləri qəsdən yalan səpir, digərləri isə aldanaraq yalan yayır”.

Hörmətli yığıncaq iştirakçıları!

Doğrudan da hər şey kitabdan başlayır və hər şey kitabdadır. Ancaq yalanla dolu kitablarda yox. Uydurmalar isə qəbul edilmədiyi halda “çox əzabkeş” xalqın millətçiləri təcavüz və terrora, fitnəkarlığa və xəyanətkarlığa əl atır, təhrik edir.

Tanınmış avstriyalı tarixçi Erik Fayql “Erməni mifomaniya” kitabında yazdığı kimi “...*Erməni terrorizminin kökləri tarixə yanlış baxımdan irəli gəlir... Müasir erməni terroristlərin unikalılığı ondadır ki, tarix (daha doğrusu tarixə mövcud baxışları) onlar üçün yeganə bəraətdir*”. Odur ki, “*insanlıqdan uzaq əməllərə bəraət qazanmaq məqsədilə tarixin yenidən yazılması terrorçuluğun unikal xüsusiyyətidir*”.

Bəli, bədnam qonşularımızın millətçi müəllifləri tərəfindən yazılan kitablar bu qəbildəndir. Burada məşhur Lixtenberqin sözlərini xatırlatmaq istəyirəm: **“İnsanlar necədir, yazdığı kitablar da elədir”**.

Hörmətli dostlar!

Həyat yalan üzərində deyil, həqiqət üzərində qurulur. Həqiqətən, yaşadığımız tarixi dövr – miflərin dağıldığı, həqiqətin və ədalətin zəfər çaldığı dövrdür! **Bu miflərin bariz nümunəsi yenilməz sərkərdə, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə rəşadətli Azərbaycan əsgərləri və zabitləri** tərəfindən “qələbə daşıyan erməni ordusu” mifinin puç edilməsidir. Bu miflə yanaşı, “erməni motivasiyası”, yəni torpaqların qorunmasında müstəsna cəsarət göstərilməsi mifi də dağıldı.

Ümumiyyətlə miflərin dağıdılmasında Azərbaycanın lideri cənab İlham Əliyevin məğlub olan ölkənin liderləri ilə müqayisədə intellektual üstünlüyü, cəsur və qətiyyətliliyi, xalqın əsl rəhbəri və diplomatik keyfiyyətləri olmasındadır.

İndi isə dövlət başçımız İlham Əliyevin 22 iyul 2021-ci il tarixində Daşkəsən rayonuna səfəri zamanı Azərbaycan Televiziyasına verdiyi müsahibəsindən bir sitat gətirirəm:

“... Ermənistanın əlbəttə məyus olması ondan irəli gəlir ki, onlar yenə də xülyalarla yaşayırlar. Onlar postmüharibə reallıqları ilə barışa bilmirlər. Hesab edirəm ki, burada psixoloji amil də öz rolunu oynayır. Yəqin onlara vaxt lazımdır ki, psixoloji nöqteyi-nəzərdən yeni reallığa öyrəşsinsinlər. Çünki bizim Zəfərimiz onların bütün ideoloji sütunlarını darmadağın edib.

Onlar 30 il ərzində özləri haqqında olmazın yalanlarını uydururdular, dünyaya qəbul etdirməyə çalışırdılar ki, guya onların müzəffər ordusu var, yenilməz ordusu var, erməni xalqı döyüşkən xalqdır, erməni ordusu ən güclü ordudur. Bəs nə oldu? Məhv etdik, darmadağın etdik, 44 gün ərzində yox etdik. Göstərdik ki, Azərbaycan xalqı müzəffər xalqdır. Göstərdik ki, onların bütün təbliğatı mifdir, mifologiyadır”.

Bəs Armaniyadakı mövcud vəziyyətdə nə baş verir?

İndi isə Armaniyada mövcud vəziyyətlə bağlı erməni əsilli müstəqil mütəxəssisə söz verək.

İrəvandakı müstəqil analitik mərkəzi olan Regional Araşdırmalar Mərkəzinin (RSC) təsisçi direktoru, Natolindəki Avropa Kollecinin erməni əsilli professoru Riçard Girakosyan Ermənistandakı böhran haqqında **“Ermənistan yeni postmüharibə reallıqlarına uyğunlaşır”** məqaləsində yazır. (“Armenia Adapts to New Postwar Realities”) (Сб. “Baku Dialogues. Policy Perspectives on the Silk Road Region”, vol. 5 / №2 / Winter 2021/2022):

“... Açıq siyasi böhran erməni cəmiyyətinin gözlənilməz hərbi itkilərin miqyas və genişliyinin qəbul etməyə hazır olmaması ilə daha da kəskinləşdi. Daxili böhran ərzində Paşinyan hökuməti istefaya çağırış və məsuliyyətə cəlb edilməsi tələbləri ilə bir sıra emosional etirazlarla üzləşmişdir. Bu durumda böhran heç bir etibarlı alternativini və ya əvəzedicisi olmayan hökumətə qarşı

qeyri-populyar və nüfuzdan düşmüş müxalifət arasında dalana dirənən açıq siyasi qütbləşmə ilə əlamətdar oldu”.

Qısaca desək, böhran və iflasa doğru sürüklənmə.

Bəs erməni tarixçiləri nələri yazır? Bəli, torpaqlarımıza iddialardan əl çəkmirlər, saxtakarlıq və yalanlara davam edirlər.

Nümunə üçün iki kitab seçmişik. Kitablardan biri II Qarabağ müharibəsindən bir il sonra, digəri isə müqayisə üçün qələbəmizdən təxminən bir il öncə nəşr edilib.

Bunlar haqqında məruzə hissəsində söyləmək fikrindəyik.

II.

Erməni tarixçisi Vazgen Qnuni bu yaxınlarda, yəni Azərbaycanın 44 günlük zəfərli müharibəsindən sonra nəşr olunmuş “Ermənistan. Ölkənin tam tarixi” (M., Act., 2022) əsərindəndir və opusun sonluğu diqqəti çəkir:

“Azərbaycanlılardan fərqli olaraq, ermənilər hesab edirlər ki, artsax münaqişəsi mövcud olmaqda davam edir və Azərbaycan Artsaxın müstəqilliyini tanıyana qədər davam edəcək, bu da Artsaxa rəsmi şəkildə Ermənistanla birləşmək imkanı verəcək.

Bu gün Ermənistanın Artsaxla birləşməsi erməni xalqının əsas siyasi məqsədidir. İkinci məqsəd Türkiyə hökumətinin 1915-ci il erməni soyqırımını tanımasına nail olmaqdır. Türkiyə və Azərbaycanla mehriban qonşuluq münasibətlərinin qurulması qeyd olunan hər iki məqsədə nail olduğdan sonra mümkündür. Tarix davam edir...”.

Məlum olduğu kimi, "istənilən sonluq başlanğıcdan asılıdır" və bu opus da yalan iddialarla başlayır:

“Eramızdan əvvəl 2492-ci il – erməni dövlətinin Hayk Nahapet tərəfindən yaradılmasının əfsanəvi tarixidir”.

Sən demə, “bu tarix havadan götürülməyib, XIX əsrin sonlarında erməni alimi Gevond Alişan tərəfindən hesablanıb”, yəni uydurulmuş, mifik “erməni xalqının patriarxı-sələfi Hayk Nahapetin eramızdan əvvəl 2492-ci ildə Babil kralı Bel üzərində qələbəsindən” sonra.

Davamı olaraq, ən mötəbər tarixçilərin fikrincə, hay-ermənilərlə heç bir aidiyyəti olmayan Urartu dövlətinin tarixi mənimsənilir, Ksenofontun “Anabasis” əsərinə “Ermənistan və ermənilər haqqında yazan” kimi istinadlar olunur, halbuki, bu əsərdə belə bir şey yoxdur və s. Başqa sözlə, çoxdan ifşa olunmuş saxtakarlıqlar ortaya qoyulur.

Burada cənab Prezident İlham Əliyevin 28 sentyabr 2021-ci il tarixində Türkiyənin Anadolu agentliyinə verdiyi müsahibəsindən sözləri yerinə düşər:

“... Biz bu məsələni həll etdik, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi başa çatdı, “Dağlıq Qarabağ” adlı inzibati ərazi, yəni, qurum mövcud deyil. Bu günlərdə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Baş Assambleyasının sessiyasında çıxışında da mən bütün ölkələrə müraciət etdim və dedim, rica edirəm ki, bundan sonra “Dağlıq Qarabağ” ifadəsi işlədilməsin, Azərbaycan ərazisində belə bir qurum yoxdur. Qarabağ zonası var, Şərqi Zəngəzur var...”.

Professor Oleq Kuznetsovun “Qarabağ uğrunda 2020-ci il müharibəsi: bir il sonra” (“Air Center” nəşriyyatı) adlı əsərində yazdığı kimi: “...BMT çərçivəsində beynəlxalq hüquq sisteminin mövcudluğundan bəri və son 75 ildə ilk dəfə Azərbaycan öz silahı gücünə işğalçı dövləti işğal etdiyi ərazilərin azad edilməsi haqqında BMT Təhlükəsizlik Şurasının qərarının tələblərinə qeyd-şərtsiz əməl etməyə məcbur etdi. Beləliklə, o, özündən razı hakimiyyət hərislərinin geosiyasi iddiaları və ambisiyaları üzərində qanunun aliliyinin üstünlüyünü açıq şəkildə nümayiş etdirən beynəlxalq hüquqi presedent yaratdı...”.

Müəllif davam edərək, qeyd edir ki, “Üçüncü” Respublikanın – Ermənistanın müharibədən sonrakı aqoniyası (can çəkişməsi) “mövcud olduğu 30 il ərzində öz ideologiyasını praktiki həyata keçirə bilməməsi ilə bağlıdır, hansı ki, bu dövlət həmin ideologiyanın əsasında yaradılmışdı. “Üçüncü” Ermənistan Respublikasının mövcudluğunun və bütün fəaliyyətinin mənası Miatsum ideyasının reallaşması – İrəvan və Qarabağ ermənilərinin vahid dövlət sərhədləri daxilində birləşdirilməsi və onların “yaşayış məkanının” qonşularının torpaqlarının işğalı və qopardılması hesabına genişləndirilməsi idi.

Ermənistanın Azərbaycanla müharibədə total məğlubiyyəti onun ordusunun və hərbi infrastrukturunun məhv edilməsi ilə yanaşı, onu amansız ideoloji məğlubiyyətə də uğrtdı və bu, otuz və daha çox yaşı olan Miatsum ideyasının həyata keçməyən utopiya olduğunu, yəni bu utopiya ilə yaşayan və onun uğrunda əzab-əziyyət çəkən bir neçə erməni nəslinin ömürlərinin boşuna yaşadıqlarını açıq şəkildə göstərdi...

Heç də təsadüfi deyil ki, qeyd etdiyimiz Qnuninin kitabında vurğulandığı kimi, Miatsum ideyası prioritet məqsəd kimi tanınaraq, “erməni soyqırımı” ikinci məqsədə çevrilir. Və bu, təkçə Ermənistan vətəndaşlarının deyil, həm də diasporunun nöqteyi-nəzərinə çevrilib.

Cənubi Qafqazda sülh problemlərini təhlil edərək, qeyd edək ki, Azərbaycan Ermənistana sərhədlərin demarkasiyası ilə bərabər sülh müqaviləsi təklif edir, Ermənistan isə bu məsələnin həllini hər cür ləngidir. Bundan əlavə, Azərbaycanın lideri İlham Əliyevin dəfələrlə sülh çağırışlarına baxmayaraq, Ermənistan dövlət sərhədində hərbi təxribatları davam etdirir, həmçinin, Kuznetsovun yazdığı kimi, “bütün təşəbbüslərə, o cümlədən Rusiyanın Cənubi Qafqazda sülh yaratmaq təşəbbüsünə də zidd olan bəyanatlar verir”.

İstər-istəməz sual yaranır – Ermənistanın gələcəyi üçün prinsiplial həyati əhəmiyyət kəsb edən məsələnin bu cür uzanmasının səbəbi nədir, xüsusən də təklif qalib dövlətdən gəlsə?

Təbii ki, keçmiş sovet respublikalarının sərhədləri daxilində Rusiyanın təqdim etdiyi xəritələrə əməl edilsə, bu, Dağlıq Qarabağı (keçmiş DQMV) Azərbaycanın bir hissəsi kimi tanımaq və bununla da Miatsum ideyasını əsassız hesab etməkdir.

Lakin Kuznetsovun qeyd etdiyi bu məsələnin başqa mühüm hüquqi tərəfi də var. Məsələ bundadır ki, indiki Ermənistanın Konstitusiyası 23 avqust 1990-cı il tarixli “Ermənistanın Müstəqillik Bəyannaməsində təsbit olunmuş erməni dövlətçiliyinin fundamental prinsiplərini və ümummilli məqsədlərini” əsas kimi tanıyır, burada isə Ermənistan SSR Ali Sovetinin və Dağlıq Qarabağ Milli Şurasının 1989-cu ildə yenidən birləşmə haqqında məlum separatçı Qərarına istinad edilir.

O.Kuznetsovun dəqiqliklə qeyd etdiyi kimi, “hər şey ermənicə edilir; bir sənəd digərinə, digəri üçüncü sənədə istinad edir, nəticədə mahiyyət gizlədilərək, kamuflyaj edilmiş kimi görünür...”.

Lakin bunlara baxmayaraq, müəllifin fikrincə, bugünkü Ermənistanın aqressiv-qəsbkarlıq mahiyyəti hüquqi müstəvidə normayaratma olaraq sovet dövrünün erməni millətçiliyi və separatizminə gedib çıxır.

Və ya başqa bir misal götürək. Daha əvvəl qeyd olunan erməni “İstiqlal Bəyannaməsi”nin mətnindən belə nəticə çıxır ki, “Ermənistan Respublikası Osmanlı Türkiyəsi və Qərbi Ermənistanda 1915-ci ildə törədilən erməni soyqırımının beynəlxalq səviyyədə tanınmasının tərəfdarıdır”.

Hansı Qərbi Ermənistandan söhbət gedir?

Bu, Türkiyənin bir hissəsi olan şimal-şərqi Anadoludur. Odur ki, belə bir tərif “Ermənistan dövlətinin təkəcə Azərbaycana deyil, həm də Türkiyəyə qarşı ərazi iddialarının olmasını göstərir”.

Bəs bilavasitə 44 günlük müharibə ərəfəsində nəşr olunan kitablarda nə deyilir?

Qarşımızda müəllifi Samvel Karapetyan olan "Şimali Artsax" kitabı var (M., «Язза-Каталог», 2018-ci il).

Niyə görə təhlil üçün bu opusu seçmişik?

Cavab tamamilə təbiidir. Birincisi, belə bir “araşdırma” erməni-hay iddialarının coğrafiyasının qonşu torpaqlara əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsi ilə sırf tarixi saxtakarlıqlar üzərində qurulmuş əvvəlki əsərlərdəki “tədqiqatları” yekunlaşdırır. İkincisi, bu özünəməxsus “dvulogiyadır” – müəllifin fikrincə, “həll edilmiş və bağlanmış” Artsax məsələsinin davamıdır və müəllif tərəfindən “Şimali Artsax” adlandırılan torpaqlar gələcək genişlənmə iddiaları üçün məntiqi izahat və əlavədir.

Dərhal sual yaranır: uydurulmuş “Artsax” terminində onun şimal hissəsi olan “Şimali Artsax” hansı mənani kəsb edir?

Cavab isə bu əsərin məzmunu ilə tanış olan kimi üzə çıxır – söhbət Azərbaycan Respublikasının Gəncə və Gəncə regionundan, Gədəbəy, Daşkəsən, Qazax, Qasım İsmaylov (Goranboy), Tovuz, Şəmkir və Xanlar (Göygöl) rayonlarından gedir.

Başqa sözlərlə, ölkəmizin demək olar ki, bütün şimal-qərb bölgələri və ləğv edilmiş Şaumyan rayonu uydurulmuş Artsaxın “davamı” elan edilir, üstəlik, erməniçiliyin bu ərazi iddialarına Kəlbəcər rayonunun daxil edilməməsi onun Azərbaycanın 2020-ci ildə zəfərlə başa çatan 44 günlük müharibəsindən qabaq mövcud olmayan qondarma Artsax Respublikasına “daxil olması” ilə “izah olunur”.

Təbii ki, müəllif özgə torpaqlara iddiaların əsaslandırılması sualının cavabını yalançı, saxta tarixdən götürür. Belə çıxır ki, bir sıra qavaların yaşadığı, “böyük Ermənistanın tarixi bölgələri olan Artsax və Utikin tərkibindəki torpaqlarında (Koxt, Kust-i-Parnas, Qardman, Şakaşen və s.)”, hələ erkən orta əsrlərdən məskunlaşmış hay-ermənilər “ilk sakinləri”dir. Üstəlik, Mets-Kohmank (Mets-Kolmank) Ermənistan torpağı elan edilən Artsaxın tarixi bölgəsinə aid edilib. Maraqlıdır ki, bütün bu ərazilər e.ə. VIII-VII əsrlərdə Van dövlətinin (Urartu) tərkibində idi, eynilə bu ərazilərin e.ə. VI əsrdə ermənilərlə

heç bir əlaqəsi olmayan Orontidlər dövlətinə daxil olması kimi. Bununla da müəllif onların ermənilərə mənsubluğunu əsaslandırmağa çalışır.

Kitabın qalmaqallılığı ondadır ki, bu ərazilər ilkin erməni torpaqları kimi göstərilib, azərbaycanlılar isə “qədim erməni torpaqlarını işğal etmiş”, “avtoxton” erməni əhalisini qovmuş və onların mədəniyyətini məhv etmiş barbarlar kimi təqdim olunur.

Kitabın özü neft-qaz kommunikasiyalarının çəkildiyi Azərbaycan ərazilərinin gələcək ilhaqına (qəsbkarlığına) yönəlmiş siyasi-ideoloji yönümlüdür. Məqsəd 2018-ci ildə rusdilli oxucunu Ermənistanın Azərbaycana qarşı “ədalətli müharibə” ideyasına hazırlamaq idi və 2020-ci ilin iyulunda Tovuz istiqamətində baş verən hadisələr buna sübutdur.

Kitabda, demək olar ki, hər səhifədə Azərbaycan və ümumən türk irsinə nifrət açıq şəkildə ifadə olunur. Opusun demək olar hər bəndində türkə nifrət, türkofobiya irəli sürülür. Təəccüblüdür ki, bu nəşrin akademik xarakteri vurğulanır və beləliklə, Ermənistanda, belə demək mümkünsə, “akademik” adlanan nəşrlər səviyyəsində türkə nifrət aşılır.

Bütün kitabın yalanlarının üzərində dayanmadan, bu başqa bir araşdırmanın mövzudur, biz yalnız tarixi faktlara deyil, həm də ermənidilli tarixi mətnlərin özlərinə zidd olan kobud saxtakarlıqlara işarə edərək, kitabın ön sözü və müqəddiməsinə toxunacağıq.

Artıq cəmi iki cümlədən ibarət olan ön sözün birinci abzasında erməni agitpropunun daim istifadə etdiyi açıq-saçıq yalan var. Biz bu opusdan sitat gətirmək məcburiyyətindəyik:

“Azərbaycan yarandığı gündən Kür çayının sağ sahilində yerləşən tarixi Ermənistan torpaqlarını özündə cəmləşdirmişdir. Üstəlik, siyasi səbəblərə əsaslanaraq, bu torpaqlarda qonşu İranın şimalında yerləşən tarixi Atrpatakan vilayətinin adı mənimsənilmişdi.

Vətəninə sünə şəkildə qopardılan Artsaxın erməni əhalisi Azərbaycanın hakimiyyəti altına düşdü. 1920-ci illərdən ölkə hakimiyyəti qızgın millətçi, anti-erməni siyasəti yeritməyə başladı ki, bunun da nəticəsində ermənilər öz milli mədəniyyətlərinin hərtərəfli inkişafı imkanından məhrum oldular və onilliklər ərzində çətin vəziyyətdə qaldılar. Erməni kəndlərinin iqtisadiyyatı bərhad vəziyyətə salınmışdı. Kənardan heç bir dəstəyi olmayan Artsaxın şimal hissəsinin erməni əhalisi öz doğma torpaqlarında yaşamaq hüququ uğrunda mübarizə apara bilmədi və 1988-1991-ci illərdə deportasiya edildi. Eyni zamanda çoxsaylı tarixi abidələr düşmən qonşuların əlində qaldı. Erməni mədəni irsinin məhv edilməsi prosesinə başlandı”.

Çox vaxt saxtakarlar bu yalançı passajdan Azərbaycan tarixini pozmaq və aşağılamaq üçün istifadə edirlər. Erməni tarixçiləri və ideoloqları artıq on illiklərdən çoxdur ki, 1918-1920-ci ilə qədər Araz çayının şimalındakı ərazilərin heç vaxt Azərbaycan adlanmadığı və guya azərbaycanlıların, onların iddialarına görə, İranın əyaləti olan Atrpatakan-Azərbaycan adını mənimsədikləri haqqında açıq yalanlar yayırlar. Çox vaxt belə bir linqvistik hiylə də işlədilir ki, Azərbaycanı Qafqazda məlum olmayan hansı “siyasi

mülahizələrdən” ya Lenin, ya da Stalin icad edib, bunu yalnız erməni tarixçi və ideoloqları bilir. Bir faktı da erməni tarixçi və ideoloqlarına xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, təkcə Araz çayının şimalında yerləşən Azərbaycan Respublikasının ərazisi deyil, həm də indiki Ermənistan Respublikasının bütün ərazisi dəfələrlə tarixi mənbələrdə Azərbaycanın torpağı kimi göstərilmişdir.

Biz əsl Azərbaycan torpaqları ilə bağlı bu məsələni diqqət mərkəzində ona görə saxlayırıq ki, bu torpaqların öz adını - “Azərbaycan”ı silməklə, saxtakarların planına görə, hay-ermənilərin iddiaları “legitimlik” əldə edir. **Hay-erməni yalanları iki növ tarixi mətnlə təkzib olunur. Birincisi, bunlar tarixi sənədlərdir, ikincisi isə erməni dilli mətnlər də daxil olmaqla, tarixi salnamələrdir və bu torpaqlara səfər etmiş səyyahların ifadələri olan mətnlərdir.**

Sayı onlarla olan tarixi sənədlərdən başlayaq. Erməni tarixçiləri ya onlarla tanış deyil, ya da onlardan yan keçirlər.

İmperator I Pyotr-un dövründə Rusiya və Osmanlı imperiyaları arasında sıx əlaqələr, yazışmalar və dövlətlərarası müqavilələr mövcud idi ki, burada Azərbaycan Respublikasının əraziləri və indiki Ermənistan Respublikasının bütün ərazisi Azərbaycan torpaqları və ya Azərbaycan xanlıqlarının torpaqları kimi göstərilmişdir. Rusiya və Türkiyə arxivlərində bunun tarixi sübutları vardır. Bu xüsusda məşhur rus tarixçisi, arxivşünas, Rusiya İmperiyası Xarici İşlər Nazirliyinin Asiya Departamentinin direktoru Semyon Mixayloviç Bronevskinin (1763-1830-cı illər) “Tarixi çıxarışlar” əsərini göstərmək olar, burada **Kür və Araz arasındakı ərazilər "bütün Adırbican"** olaraq təyin olunur (S.M.Bronevski, «Исторические выписки о сношениях России с Персией, Грузией и вообще с горскими народами, в Кавказе обитающими, со времен Ивана Васильевича донине». Петербургское Востоковедение, 1996, səh. 77.). Bu tərifə imperator I Pyotr-un Rusiya, İran və Türkiyə sərhədlərinin delimitasiyası üçün səlahiyyətli Rusiya komissarı təyin edilmiş general-mayor qraf Rumyantsevə yönəldilən 1727-ci il tarixli məktublarında rast gəlinir.

Bronevski Rusiya ilə Osmanlı İmperiyası arasında 1724-cü ildə bağlanmış traktatı göstərəkən, daha bir maraqlı məlumatla üzləşirik. Vaxtilə beynəlxalq hüquqi qüvvəyə malik olan bu tarixi beynəlxalq sənəd öz dövrünün iki güclü imperiyası arasında bağlanmışdır və bu beynəlxalq sənəddə Təbriz, Urmiyə, Marağa, Salmas ilə birlikdə Qarabağ, Gəncə, İrəvan, Naxçıvan Azərbaycan vilayətləri kimi təqdim olunur (yenə orada, səh. 95).

Qeyd edək ki, S.Bronevski təkcə Qafqaz tarixçisi deyil, həm də Rusiya və Şərqi ölkələrinin beynəlxalq münasibətləri ilə məşğul olan mühüm dövlət xadimi və 1796-cı il Rusiya-İran müharibəsinin iştirakçısı olaraq, rus-türk konvensiyasının (1800-cü il) yekununu hazırlamış, həmçinin Qafqaz baş komandanı knyaz P.D.Sisianovun yanında dəftərxananı idarə etmişdir. Nəhayət, məhz o, Çar Rusiyası Xarici İşlər Nazirliyinin Asiya departamentinin direktoru olarkən, xarici işlər naziri knyaz A.A.Çartorıyskinin tapşırığı ilə Rusiya

ilə Qafqaz dövlətləri və Persiya arasında diplomatik əlaqələrin tarixinə dair məlumat kitabçası tərtib etmişdir.

Matenadaranda – Ermənistanın Qədim əlyazmalar institutunda saxlanılan digər hüquqi sənədlərə keçək. Burada söhbət Qaraqoyunlu və Səfəvi hökmdarlarının fərmanlarından, eləcə də indiki Ermənistanın ərazisinə aid XIV-XVII əsrlərin hüquqi və alqı-satqı (mülk) sənədlərindən gedir. Bu tarixi sənədlər sovet dövrünün erməni şərqşünası və ermənişünası, Ermənistan SSR Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutunun baş elmi işçisi Akop Davidoviç Papazyan (1919-1997) tərəfindən toplanaraq, üç nəşrlə dərc edilmişdir. XIV-XVII əsrlərə aid nəşr edilmiş bu hüquqi sənədlərdə dəfələrlə Naxçıvan, Çuxur-Saad, Eçmiədzin, Sisakan, Göycə əraziləri Azərbaycan ölkəsinin torpaqları kimi göstərilmişdir («Персидские документы Матенадарана. Купчие». A.Papazyanın tərc., Erm. SSR EA, Маџтос Матенадаран ад. Qədim əlyazmalar institutu, Yerevan, 1968-ci il, səh. 251-309).

Bunlarla yanaşı, onlarla ərəb, fars, türk mənbələrinə istinad etmək olar ki, orada indiki Ermənistan və Şimal Azərbaycan əraziləri Azərbaycan torpaqları kimi göstərilmişdir.

İrəvan və ətraf ərazilərin bir neçə dəfə Azərbaycan dövlətinin torpaqları kimi xatırlandığı – erməni katolikosu Simeon İrəvansinin (1710-1780-ci illər) orta əsr erməni mənbəsi olan “Cambri” kitabıdır (Simeon İrəvansi, «Джамбр. Памятная книга, зеркало и сборник всех обстоятельств Святого престола Эчмиадзина и окрестных монастырей». Şərq ədəbiyyatı nəşr., mətn – P.T.Arutyunyan, Moskva, 1958-ci il, səh. 209, 285, 291-293, 302).

Araz çayının şimalındakı torpaqların Azərbaycan torpaqları kimi qeyd olunduğu başqa bir ermənidilli mənbə Yesai Həsən-Cəlalayanın (XVII-XVIII əsrlər) “Alban ölkəsinin qısa tarixi (1702-1722-ci illər)” əsəridir. O, bir neçə dəfə İrəvanı, Gəncəni, Qarabağı, Şamaxını Atrpatakan torpağı adlandırır. Və bir dəfə Atrpatakanı **"bizim ölkəmiz"** deyə adlandırır (Yesai Həsən-Cəlalayan, “Alban ölkəsinin qısa tarixi (1702-1722-ci illər)”, T.İ.Ter-Qriqoryanın tərc., Bakı, 1989-cı il, səh. 22). Yəni Qarabağın Azərbaycana məxsus olduğunu vurğulayır.

Nəhayət, erməni mütəxəssis F.Ekozyantsın təqdirəlayiq arqumentlərindən yan keçə bilmərik, belə ki, məşhur fransız səyyahı Şardenin 1672-1678-ci illərdə Zaqafqaziya ətrafına orijinal kitabına istinad edərək, F.Ekozyants qeyd edir: “Erməni qardaşlarım arasında belə bir fikir var ki, Azərbaycan adı süni addır. Yenidir, yalnız XX əsrin əvvəllərində ortaya çıxdı ki, XIX əsrdə rus sərkərdələri Persiyanın ona oxşar əyalətlərindən biri kimi adlandırırdılar. Lakin bu yanlışdır. Azərbaycan adı, məsələn, XVII əsrdə elmi ictimaiyyətə çox yaxşı məlum idi. Azərbaycan adının etimoloji tədqiqatları var idi. Azərbaycan adlanan ərazinin dəqiq sərhədləri göstərilirdi və bütün bu məlumatların Ermənistanda çox sevilən, çox hörmət edilən və tez-tez istinad edilən, tarixi nəticələr çıxarılan kitabda yer alması paradoksaldır. Budur həmin kitab – 1672-1673-cü illərdə Şardenin Zaqafqaziya səyahəti, 1902-ci ildə Tiflisdə M.Martirosyanın mətbəəsində nəşr edilmişdir.

Bu kitabın sonluğu heyrətamizdir, daha doğrusu, Jan Şardenin Naxçıvana 13 aprel 1673-cü il tarixli səfərindən sonra qırılır...”.

Ancaq "Şevalier Şardenin Qara dəniz və Kolxidadan Persiyaya və Şərqi Hindistana səyahətinin gündəliyi" adlanan fransız orijinalında davamı var ki, məlum səbəblərdən bunlar rusca mətndə yoxdur. Burada yazılıb: "Deyirlər ki, Araz Ermənistanı Midiyadan ayırır. Bu, bir vaxtlar Asiyada bütöv bir imperiyaya sahib olan bir krallıqdır. İndi o, perslərin Azərbaycan və ya Asyorpekan adlandırdıqları əyalətidir və Persiyanın yalnız bir hissəsidir. Bu əyalət Persiyanın ən böyük əyalətlərindən biridir. Şərqdən Xəzər dənizi və Gerkaniya, cənubdan farsların torpaqları, qərbdən Araks çayı və yüksəklikdəki Ermənistan ilə, şimaldan dağ ölkəsi olan və öz növbəsində kazak-moskovitlərlə həmsərhəd və Qafqazın bir hissəsi olan Dağıstanla həmsərhəddir..." [https://www.youtube.com/watch?v=elZAH4XPnq5].

Azərbaycan Respublikası və Ermənistan Respublikasının ərazilərinin Azərbaycan torpaqları kimi göstərildiyi tarixi salnamələrin siyahısını, eləcə də Qərb səyyahlarının və şərqşünaslarının ifadələrini davam etdirə bilərdik.

Erkən orta əsrlərə və ondan sonrakı eramızın X əsrinə qədər olan dövrə nəzər yetirsək, onda aydınlaşır ki, Uti ərazisi və Şimali Qafqaz adlanan ərazinin çox hissəsi türklərin məskəni olmuşdur – Suvarlar / Savirlər, Sabirlər / Subarlar, erməni salnaməçilərinə görə, Sevordiklər və ərəb mənbələrində – Savardiya (Siyavurdiya) erməni xalq etimologiyasına görə, "qara oğullar" (sev – qara, ordi – oğul) deməkdir. Erməni mənbələri Uti vilayətinin sakinlərini – utiləri Sevordiklər adlandırırdılar, sevordiklər isə xristian türkləri olmuşlar, özü də "Uti sakinləri – Sevordiklər ermənilərin xarici düşmənləri arasında tanınırlar". Ərəb coğrafiyaçısı əl-Məsudin qeydlərinə əsasən, "...Kür çayı axır ...Tiflisin sərhəd vilayətinə çatır, onu ortadan kəsib keçir. Sonra Siyavurdiya torpaqlarından axır...".

Ümumiyyətlə, ərəb salnaməçiləri suvarlara çoxlu diqqət yetirmişlər. Belə ki, ərəb salnaməçisi, "Fütüh əl-buldan"ın müəllifi Belazuri (892-ci ildə vəfat etmişdir) Suvarlara (Siyavurdiya / Sevordiklər) toxunaraq qeyd edir ki, Şəmkir qədim şəhərdir və Salman ibn Rabiya əl-Bahili oranı fəth etmək üçün qoşun göndərdi. Bu şəhər Siyavurdiya (Suvarlar) tərəfindən dağıdılana qədər canlı və inzibati şəhər olaraq qaldı.

Məhz Subarlar özləri Azərbaycan tarixində və bölgə türklərinin etnogenezində mühüm rol oynamışlar. Hər halda, qrabar mətnlərində Sevordik kimi keçən Albaniya vilayətinin ikinci adı Uti məhz Suvar tayfaları ilə bağlıdır.

Beş əsr boyu Utikə sahib olan suvarlar müstəqil siyasət yeridirdilər və xristian olduqları halda Ermənistana heç bir aidiyyətləri yox idi. İmperator K.Porfirogenetin diplomatik poçtu isə onlara xüsusi olaraq ünvanlanırdı. Məhz Xudavəng monastır kompleksi də onların mülklərində idi.

Təqdim olunan faktlar, o cümlədən erməni mənbələrindən əldə edilən məlumatlar anti-tarixi tezislər irəli sürən Samvel Karapetyanın, onun kitabının redaktorları və digər erməni tarixçilərinin, guya 1918-1920-ci ilə qədər Arazın şimalında olan ərazilər heç vaxt Azərbaycan adlandırılmayıb və

azərbaycanlılar Atrpatakan-Azərbaycan adını mənimsəyiblər ki, bu da onların fikrincə İranın əyaləti olmuşdur kimi yalanlarını ortaya qoyur. Yəni, Karapetyanın “Şimali Artsax” kitabının e  birinci abzası Azərbaycan tarixinin açıq və h yasızcasına saxtalaşdırılmasıdır.

İkinci abzasda guya qatı millətə, anti-erməni siyasət yerid n Azərbaycana qarşı böhtan xarakterli tarixin növbəti saxtakarlığı vardır. Məlumdur ki, sovet dövründə Ermənistandan fərqli olaraq, Azərbaycan SSR ermənilərin  zl rini rahat hiss etdikləri beynəlmiləl respublika nümunəsi idi və bunun bariz nümunəsi erməni millətindən olan çoxsaylı yüksək vəzifəli v t ndaşlardır. Beynəlmiləl  n n l rin Azərbaycanın bugünkü yüksək multikultural statusunda davam və inkişaf etdirilməsi bunların bariz nümunəsidir.